

Creative Commons Attribution 4.0 International

**ЗУСТРІЧ У ПРОСТОРИ ТА ЧАСІ:
ДОСЛІДНИКИ, ВЧИТЕЛІ, ШКОЛЯРІ
(ПРО КРУГЛИЙ СТІЛ “УКРАЇНСЬКІ СТАРШОКЛАСНИКИ
В УМОВАХ ВІЙНИ”)**

Різноманіття та багатство наукового життя в Каразінському університеті, зокрема на соціологічному факультеті, радує і вражає. Незважаючи на жакливі обставини російсько-української війни, складності у проведенні емпіричних досліджень, брак фінансування, харківська та українська соціологія в цілому живуть і працюють. І тут значну роль відіграють активна позиція Соціологічної асоціації України (САУ), ініціативність її регіональних відділень та окремих членів САУ, традиції, на які українські соціологи спираються та з яких вони отримують імпульси до реалізації нових дослідницьких проєктів і різноманітних форм наукової комунікації.

Однією з таких традицій, що йдуть корінням ще до 90-х років ХХ ст., є регіональні, загальнонаціональні та міжнародні дослідження, здійснені серед українських і європейських старшокласників соціологами Дрогобича, Одеси, Харкова та інших міст нашої країни. Серед них такі дослідницькі проєкти, як моніторинг “Старшокласник: життєві плани та орієнтації. Сучасна сім’я: батьки та діти” (Одеса, 1993–2024 рр.), “Шкільна молодь Харкова: стан здоров’я, навчальна активність, ціннісні орієнтації та плани на майбутнє” (Харків, 1998–1999 рр.), “Ціннісні орієнтації та поведінкові практики шкільної молоді Харківщини” (Харків, 2013–2014 рр.), “Учнівська молодь на пограниччях Центральної та Східної Європи: ціннісні орієнтації та повсякденні практики” (Харків, Дрогобич, Жешув (Польща), 2015 р.), “Старшокласник – 2021: повсякденні практики та життєві плани” (Харків, 2021 р.) та ін. За результатами цих досліджень опубліковано чимало наукових статей і монографій [1–10].

У жовтні – листопаді 2024 р. було проведено загальнонаціональне соціологічне дослідження “Старшокласник – 2024: життєві та освітньо-професійні плани старшокласників України в умовах війни”. Онлайн-опитування в межах цього дослідження було здійснено за інструментарієм, розробленим соціологами Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (ОНУ ім. І.І. Мечникова) та Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (ХНУ ім. В.Н. Каразіна). З ініціативою проведення даного дослідження виступили САУ, зокрема її Харківське відділення, та кафедра соціології соціологічного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Цю ініціативу підтримали Південноукраїнське регіональне відділення САУ, зокрема соціологи ОНУ ім. І.І. Мечникова, Черкаське відділення САУ, зокрема науковці Черкаського державного технологічного університету (ЧДТУ), та Львівське відділення САУ, зокрема соціологи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (ДДПУ ім. Івана Франка).

Результати дослідження “Старшокласник – 2024: життєві та освітньо-професійні плани старшокласників України в умовах війни”, проведеного наприкінці третього

© Сокурянська Л.Г., Голіков О.С., 2025

року повномасштабної російсько-української війни, виявились надзвичайно цікавими, засвідчивши як спільне, так і відмінне у життєвих та освітньо-професійних планах старшокласників різних регіонів України, їхніх ціннісних орієнтаціях, повсякденних навчальних і дозвіллевих практиках, сімейно-шлюбних і репродуктивних установках тощо. З огляду на те, що дані, отримані під час опитування, можуть бути цікавими та корисними не лише для науковців, але й для самих школярів, їхніх вчителів і батьків, автори дослідження запропонували обговорити їх на спеціальному онлайн-заході – **Всеукраїнському науково-практичному круглому столі “Українські старшокласники в умовах війни”**, який був проведений **18 квітня 2025 р.**

Круглий стіл викликав неабиякий інтерес як вітчизняних науковців, так і українських старшокласників, зокрема тих, які були учасниками зазначеного дослідження. Всього до роботи круглого столу долучились близько 140 осіб.

Відкриваючи засідання круглого столу, його учасників привітав Президент Соціологічної асоціації України, академік НАН України, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій ХНУ ім. В.Н. Каразіна **Віль Бакіров**. Він зазначив, що цей захід є не тільки науковою подією, але й ще одним актом вшанування та поваги до нашої історії, творців української соціології, адже він присвячений пам'яті засновниці Харківської соціологічної школи, фундаторки вітчизняної соціологічної науки та освіти, професора **Олени Якуби**.

У своєму привітанні учасників круглого столу декан соціологічного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна, член Правління САУ, кандидат соціологічних наук, доцент **Олена Мурадян** підкреслила значущість соціологічних досліджень в умовах сучасного українського суспільства, розповіла про те, що на соціологічному факультеті здійснюється підготовка фахівців не тільки у сфері соціології, але й у таких галузях, як соціальна робота та журналістика.

Про можливості та обмеження проведення соціологічних досліджень в умовах воєнного стану, авторів та учасників проекту “Старшокласник – 2024: життєві та освітньо-професійні плани старшокласників України в умовах війни” розповіла присутнім віцепрезидент Соціологічної асоціації України, голова Харківського відділення САУ, доктор соціологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри соціології соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна **Людмила Сокурянська**. Вона зазначила, що серед респондентів цього дослідження були старшокласники Одеси, Харкова, Черкас, а також таких міст Львівської області, як Дрогобич і Борислав (всього було опитано понад дві тисячі школярів).

Робота круглого столу була розділена на три панелі, які відрізнялися не тільки тематичними фокусами, стилями модерування їхніх керівників, але й поколінськими характеристиками головних спікерів, їхніми темпераментом, позиціями та думками.

Спікерами першої панелі “Регіональні відмінності у повсякденних практиках і життєвих планах українських старшокласників в умовах воєнного стану” були доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології соціологічного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна **Олександр Голіков**, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських та політичних наук ЧДТУ **Анжела Бойко**, кандидат

соціологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного ДДПУ ім. Івана Франка **Богдана Гвоздецька** та кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи ОНУ ім. І.І. Мечникова **Світлана Романенко**. У своїх виступах вони зосередили увагу на деяких розбіжностях у ціннісному дискурсі, ієрархії ідентичностей, навчальних і дозвіллевих практиках тощо старшокласників Львівської області, Одеси, Харкова та Черкас. Водночас всі доповідачі підкресливали зростаючий рівень (порівняно з результатами аналогічного дослідження, проведеного у 2021 р.) спільності позицій респондентів, які представляли різні регіони України (схід, південь, центр і захід), щодо більшості питань, сформульованих в інструментарії опитування 2024 р.

Всі спікери другої та третьої панелі круглого столу представляли соціологічний факультет ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серед них були як доктори та кандидати соціологічних наук, так і аспіранти та студенти, що зайвий раз проілюструвало демократичність та егалітарність наукових заходів, які проводяться на факультеті. Було приємно бачити впевнені презентації аспірантів і студентів, які зовсім не губилися на фоні старших колег, а з точки зору яскравості, використання ілюстративних матеріалів, доступності викладу часто ставали “родзинками” заходу.

Так, у роботі другої панелі “Трансформація освітніх практик та планів українських старшокласників: від пандемії до повномасштабної війни” взяли участь: аспірант кафедри соціології **Дмитро Сопільняк**, який зосередив свою увагу на змінах, що відбуваються в соціальному порядку шкільної освіти в умовах війни; магістр соціології **Вікторія Беляєва**, яка розповіла про освітні плани та професійні уподобання сучасних українських старшокласників; студентка четвертого курсу **Дар’я Омельченко**, яка проаналізувала форми та цілі використання цифрового контенту в навчальних практиках опитаних школярів; кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології **Роман Борисов**, який зробив наголос на ставленні старшокласників до дистанційного навчання, оцінках його переваг і недоліків.

У межах третьої панелі “Освіта, сім’я, дозвілля, матеріальне благополуччя у ціннісному дискурсі українських старшокласників” обговорювались питання емоційно-психологічного стану підлітків в умовах війни, який, засновуючись на результатах дослідження, проаналізувала кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології **Алла Ніколаєвська**; сімейно-шлюбні та репродуктивні установки старшокласників, які представила кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології управління та соціальної роботи **Світлана Вакуленко**; матеріальний стан і побутові умови опитаних, про що розповів кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології **Олександр Зубарєв**; дозвіллеві практики сучасних старшокласників, на яких зосередила увагу аспірантка кафедри соціології **Софія Нолбат**. Завершувала дискусію екскурсом до трансформації ціннісних орієнтацій шкільної молоді в умовах російсько-української війни доктор соціологічних наук, професор **Людмила Сокурянська**.

В обговоренні питань, які розглядались у межах круглого столу, взяли участь як науковці та студенти-соціологи, так і присутні на ньому старшокласники з різних міст і сіл України. І хоча замість запланованих двох годин круглий стіл тривав понад три

години, було неможливо обговорити всі проблеми, які, з одного боку, зумовили необхідність проведення дослідження “Старшокласник – 2024: життєві та освітньо-професійні плани старшокласників України в умовах війни”, а з іншого боку, постали з огляду на його результати. Зважаючи на потребу в ознайомленні з даними цього дослідження більш широкою аудиторією, декан соціологічного факультету Олена Мурадян слушно запропонувала представити його результати в колективній монографії. Авторський колектив дослідження із задоволенням прийняв цю пропозицію. Сподіваємось, що ця монографія незабаром вийде у світ.

Соціологічна асоціація України та кафедра соціології соціологічного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна щиро вдячні всім, хто доклав зусиль до організації, проведення та аналізу результатів зазначеного дослідження, а також усім, хто взяв участь у круглому столі “Українські старшокласники в умовах війни”.

Список використаних джерел

1. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації: кол. моногр. / за ред. Л.Г. Сокурянської. Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2000. 207 с.
2. Щудло С., Длугош П. Репетиторство в Україні та Польщі: навіщо потрібні додаткові знання. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2013. Вип. 19. С. 427–431.
3. Сокурянська Л.Г. Ціннісні преференції підлітків Харківщини: динаміка та фактори актуалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна “Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”*. 2014. № 1101. С. 224–229.
4. Сокурянська Л.Г. Динаміка ціннісних орієнтацій студентської та шкільної молоді України: від цінностей радянських до європейських. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна “Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”*. 2016. Вип. 37. С. 213–221.
5. Романенко С. Життєві плани старшокласників Одеси (за результатами моніторингового дослідження). *Український соціологічний журнал*. 2016. № 1-2. Вип. 15-16. С. 58–65.
6. Сокурянська Л.Г., Щудло С.А. Підлітки у пограничному просторі: ціннісні орієнтації та життєві плани. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг: науково-теоретичний часопис*. 2017. № 4. С. 53–67.
7. Сокурянська Л.Г., Щудло С.А. Шкільна молодь українського пограниччя: перспективи та ризики реалізації життєвих стратегій. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна “Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”*. 2017. Вип. 38. С. 35–40.
8. Романенко С. Моніторингове вивчення старшокласників міста Одеси. *Методологія і методи соціологічних досліджень в Україні: історія та сучасні проблеми. До 70-річчя Володимира Паніотто: збірник статей за матеріалами конференції, 22 січня м. Київ / за наук. ред. В.С. Бакірова та Є.І. Головахи*. Київ: Інститут соціології НАН України, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 177–180.
9. Sokuryanska L., Shchudlo S. Youth of the ukrainian borderland in the transition to the knowledge society: values, educational plans, visions of life success. *Rocznik Lubuski*. 2018. Т. 44. Cz. 1. S. 91–107.
10. Дикань Л., Сокурянська Л., Щудло С. Дозвілєві практики підлітків українсько-польського пограниччя: спільне та відмінне. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / [відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський, М. Романюк]*. Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2019. С. 340–349.

References

1. Sokurianska, L.H. (Ed.). (2000). Teenager in a Big City: Factors and Socialisation Mechanisms: a collective monograph Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University Publishing Center [in Ukrainian]
2. Shchudlo, S., Dluhosh, P. (2013). Tutoting in Ukraine and Poland: why do we need additional knowledge: *Methodology, theory and practice of sociological analysis of modern society*, 19, 427-431 [in Ukrainian]
3. Sokurianska, L.H. (2014). Value Preferences of Kharkiv Teenagers: the Dynamics and Actualization Features. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods*, 1101, 224-229 [in Ukrainian]
4. Sokurianska, L.H. (2016). Students and School Youth Value Orientations Dynamic in Ukraine: From Soviet to European Values. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods*, 37, 213-221 [in Ukrainian]
5. Romanenko, S. (2016). Life Plans of High School Students of Odessa (by the Results of Monitoring Study). *Ukrainian Sociological Journal*, 1-2, 15-16, 58-65 [in Ukrainian]
6. Sokurianska, L.H., Shchudlo, S. (2017). Teenagers in the borderspace: value orientations and life plans. *Sotsiologiya: teoriya, metody, marketing – Sociology: theory, methods, marketing*, 4, 53-67 [in Ukrainian]
7. Sokurianska, L.H., Shchudlo, S. (2017). School Youth of Ukrainian Borderland: Prospects and Risks of Realising Their Life Strategies. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods*, 38, 35-40 [in Ukrainian]
8. Romanenko, S. (2017). Monitoring study of high school students in Odesa. In V.S. Bakirov, Ye.I. Golovakha (Eds.), *Methodology and methods of sociological research in Ukraine: history and contemporary issues. On the 70th anniversary of Volodymyr Paniotto: a collection of articles based on conference materials, 22 January, Kyiv*. (pp. 177-180). Kyiv: NASU Institute of Sociology, V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian]
9. Sokuryanska, L., Shchudlo, S. (2018). Youth of the ukrainian borderland in the transition to the knowledge society: values, educational plans, visions of life success. *Rocznik Lubuski*, 44, 1, 91-107.
10. Dykan, L., Sokuryanska, L., Shchudlo, S. (2019). Leisure practices of teenagers in the Ukrainian-Polish borderland: similarities and differences. In O. Muravskiy, M. Romaniuk (Eds.), *Polish-Ukrainian borderlands: ethnopolitical, linguistic and religious criteria of self-identification of the population: monograph* (pp. 340-349). Lviv: NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies [in Ukrainian]

Л.Г. Сокурянська,

д-р соціол. наук, проф.,

в.о. завідувача кафедри соціології соціологічного факультету,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,

пл. Свободи, 6, Харків, 61022, Україна,

email: sokuryanska@karazin.ua,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4097-952X>,

О.С. Голіков,

д-р соціол. наук, доц.,

професор кафедри соціології соціологічного факультету,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,

пл. Свободи, 6, Харків, 61022, Україна,

email: a.s.golikov@gmail.com,

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6786-0393>,

Scopus Author ID: 57218160122

L.H. Sokurianska,
Dr. Habil. in Sociology, Professor,
the acting head of Sociology department, faculty of Sociology,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
6, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
email: sokuryanska@karazin.ua,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4097-952X>,

A.S. Golikov,
Dr. Habil. in Sociology, Associate Professor,
professor, department of sociology,
deputy dean of the Faculty of Sociology for scientific work,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
6, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
email: a.s.golikov@gmail.com,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6786-0393>,
Scopus Author ID: 57218160122